

Владимир МИКИЋ*
Институт за упоредно право
Београд

УДК 342.4(497.11)
DOI: 10.5937/adpn2502153P

ПРИКАЗ МОНОГРАФИЈЕ:
ВЛАДАН ПЕТРОВ: УСТАВНА
И ДРУГА САБИРАЊА

(Чигоја штампа, Београд, 2024, 208 страна)

Када смо се „сабрали“ недалеко од Уставног суда Србије, почетком маја 2025. године, професор Владан Петров пожелео ми је, напишено, да *сабирам* „научне, стручне, али свакако и приватне бисере“ и да тако „сабирајући“ оставим „траг“. Хемијска оловка коју је искористио пишући посвету на књизи „Уставна и друга сабирања“ (Политика око, Чигоја штампа, Београд, 2024), утиснула је дубок *траг* у стазе наше двадесетогодишње научне и професионалне сарадње и, усуђујем се да кажем, пријатељства. Моја драга рођака, гимназијска професорка социологије из Ниша пред пензијом, једном ме је пред својим тада доста младим синовима, студентима, похвалила када сам на телефонски позив аутора ове књиге устао – нехотице и без претходне намере, тако рећи: механички – и тиме изразио прећутно поштовање које осећам према њему, откада га знам. И данас то чиним када год се чујемо.

Збирку сажетих текстова коју сам примио као посебно драгоцен поклон нисам „дијагонално“ и „на брзу руку“ прелистао, знајући да ће она свакако обогатити моја знања из области историје уставности Србије. Ипак, испоставиће се да ћу књигу прочитати за свега неколико дана, како се и читају занимљива дела. А и изнова ћу је повремено читати, као „Дервиш и смрт“ бесмртног Меше Селимовића, или неко дело Бартелемија, Брајса или Фридриха, премда утиске из штива којима радо приступам по аутоматизму преносим у „фолдере“ у које похрањујем оно што научим или барем покушавам да као заљубљеник у јавно право и правну историју разумем.

На поновно читање ове књиге посебно обавезује утисак који оставља фотографија смедеревске тврђаве – угнеждена на корицама

књиге – тог монументалног здања на ушћу Језаве у Дунав и вечног подсетника на бедме српске државе која је „заспала“ да би се четири века доцније „пробудила“, сањиво и још увек се поштапајући, најчешће тешко погурена и вазда рањена и рањива. И која је у том „буђењу“ пролазила и још увек пролази кроз разноврсне тешке фазе, од Сретења до Сретења, неумитно, сваке године. Поглед на тврђаву коју је изградио последњи владар релативно самосталне српске средњевековне државе, деспот Ђурађ Бранковић, обавезивао је читаоца (којем је намењена дирљива посвета) да се књизи посвети хитро и дубоко. Тврђава је дограђивана и преграђивана, као и ауторове мисли у току другог низа година. Задовољству читања књиге чије корице краси, као што је увек случај када читам радове потписане од тог аутора, нисам се препустио из разлога „аутоматског“ поштовања (јер га никада и немам), већ из искуства да читање онога што он потпише богати моје видике и оштри моја истраживачка чула. Можда је зато чудно што сам је у даху и прочитао, а можда је и логично.

Свакако, није било једноставно потврдно одговорити на молбу да напишем приказ књиге редовног професора Правног факултета Универзитета у Београду и судије Уставног суда (*мог* асистента из дана када сам похађао студијску групу из Уставног права код Оливере Вучић, професорке у пензији и, исто тако, некадашње судије Уставног суда, а менторке моје докторске дисертације; никада нисам био вешт у правилном граматичком појашњавању када је реч о *мојим* асистентима са Правног факултета, чији наставник нисам). У тешким данима, обележеним првенствено предубоким поделама у нашем друштву, представљало ми је задовољство, али и особит изазов, да теме обрађене у овој збирци текстова објављених у новинама „Вечерње новости“, „Политика“, „Печат“, „Глас разума“ и „Смедеревске новине „Наш глас““, те часопису „Архив за правне и друштвене науке“, од 2009. до 2024. године (али и неких раније необјављених говора и излагања), читам кроз „наочаре“ уставног правника, али и некадашњег ауторовог студента. Треба подвући и да је аутор уздигао најстарији „живи“ правни часопис у Срба, управо „Архив за правне и друштвене науке“, из позиције готово угашеног гласила у статус у којем тај часопис само напредује и за који је постала велика част приложити рад у сврху објављивања, уз сталну стрепњу да ли ће до објављивања и доћи. О томе више знају колегинице и колеге који, под ауторовом будном пажњом, обављају одговорне редакцијске и рецензентске задатке. А аутор књиге зна колико су га те обавезе

удаљавале од одговорних наставних и научних обавеза, мада, чини се – нису превише.

Какве год биле прилике које су довеле до нередовног развоја догађаја којима данас сведочимо у Србији, у мени остаје белег конфузије на чији развој не могу, као ни многи други, да утичем. Не могу ни да слутим како се у овим приликама („у времену невремена“, како пише аутор) осећа професор који је, приватно и јавно, увек истицао да му је долазак на предавања, вежбе и консултације *на првом месту* у планирању каријерног усавршавања и личне среће, задовољства и испуњености. У јавним наступима континуирано је истицао да би волео да га саговорници ословљавају упућујући на његово звање професора, а не нужно судије Уставног суда или члана Венецијанске комисије Савета Европе. То је секундарно и привремено. Колико ми је познато, ретки су такви професори, не само Правног факултета и не само данас.

Обраћајући се дипломираним студентима поводом крсне славе Правног факултета 2018. године, аутор је говорио о „лепоти краја, који је, у правом смислу, нови почетак“. Читајући тај текст, присетио сам се како сам се збуњено осећао када ми је уручивана диплома основних студија Правног факултета Универзитета у Београду, постављајући себи питање: „Куда ћу сада?“. Уместо да будем срећан и опхрван емоцијама, готово да сам био уплашен, питајући се: „Шта ми је ово требало?“. Јесам ли „пребрзо“ дипломирао, без довољно јасних упутстава на плану каријерног развоја? Знам ли уопште куда сам „журио“ полагајући један испит за другим? И, најзад, како се то догодило да сам нисам био слушалац једног таквог говора? Непроцењиво дугујем свом факултету, али истина је: недостајала ми је таква врста подршке и охрабрења када сам окончао студије у здању које ми никада није било „друга кућа“, већ уистину прва и једина. Као да сам преузео оверену здравствену књижицу, а не стекао звање опредељеног професионалца из одређене области, заувек. Истински завидим дипломцима који су били адресати таквог једног говора, сада, срећом, забележеног да неумитно остане сведочанство истинске посвећености једног правог наставника. Зато ми је част да међу најлепше поруке будућим правницама и правницима уврстим ауторове речи изговорене у пуном амфитеатру „Радомир Лукић“, нашој славној „Петици“. Казао је да ће присутне колегинице и колеге бити „најбољи сведоци и представници величине и снаге“ Правног факултета. Надам се да ће му се прилика да се обрати студентима у једном од амфитеатара поново указати ускоро, додуше не пред новим дипломираним правницима – јер је

једном био вршилац дужности декана, а увек је професор – него пред студентима основних, мастер и докторских студија. Пред публиком коју највише уважава.

Књига је подељена на целине посвећене редом: уставу, политичким институцијама и уставном систему у целини, покрајинској аутономији, (уставном) судству и, напослетку, *сабирањима* различитих облика. У њој су садржани карактеристични осврти на српску уставну историју, од Карађорђа и Милоша до данас, укључујући својеврсне омаже великанима српске уставне науке, попут Димитрија Давидовића (професор је ишао у школу која носи његово име), Милована Миловановића, Миодрага Јовичића, Ратка Марковића, Златије Ђукић-Вељовић, те Милоша Игњатовића – чика Мише – великана локалног правосуђа из ауторовог родног места и то из времена у којем је Смедерево „било град господског шарма и боемског духа“. Аутор износи и важне коментаре који се односе на предности и мане важећег Устава Републике Србије из 2006. године, као и неких његових историјских претходника – „Видовданског устава“ Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца (1921), Устава Социјалистичке Федеративне Републике Југославије (1974), те ретко примерних аката из наше историје – Устава Краљевине Србије (1888) и Устава Републике Србије (1990). Аутор врло спретно разлаже бројне, а тешко уочљиве, аспекте квалитета и недостатака ових докумената, који су историјски били изузетно важни чак и када је њихова свакодневна примена била ограничавана или онемогућавана. Пошто се није либио да их критикује где треба и похвали где мора, многобројна тумачења из ове категорије заслужују да буду уврштена у уџбеничку грађу.

Аутор сажима своје утиске о уставном идентитету Србије (потреби за аутохтоним уставотворним иницијативама) и достојанству устава, питањима о којима се недовољно пише (а заслужују посебан осврт истраживача из области уставне науке, нарочито српске). Он непогрешиво истиче критике на рачун Устава из 2006. године, који је, по свему што нам је доступно, писан „преко колена“, дакле: лоше. Устав је усвојен и без довољног легитимитета и „живи“ са врло упитним ауторитетом међу грађанима, а посебно истраживачима из области уставног права. Уверљив је, ипак, ауторов стручни став у складу са којим и *такав* уставни документ треба поштовати, јер се алтернатива граничи са аномијом, те, нужно, анархијом. А то професор *уставног* права не жели и не може да прихвати. Аутор се у објављеним текстовима бавио и апологијом слободног мандата демократски изабраног

народног представника и истицао аргументе за потврдно изјашњавање на референдуму о промени Устава (амандмани из 2022. године посвећени поступку избора судија и јавних тужилаца). Значајно је допринео утврђивању појма истакнутог правника и подвукао важност независности Уставног суда и његових чланова, истакао утицај Венецијанске комисије, али и извесне критике изнете на рачун њеног рада.

„Уставна и друга сабирања“ обухватају и коментар текста о (не) обавезности заклетве председника републике, о институту прелазне владе, те о правној природи чина оставке (било ког јавног функционера), посебно у контексту уставне одредбе о „слободи“ народног посланика да листи са које је изабран „понуди“ оставку – том небулозном и лицемерном решењу садржаном у уставном акту у складу са чијим диспозицијама живимо. Професор је оставио и минуциозни приказ о томе да су Бриселски споразуми из 2013. године *правни*, а не *политички* акт, који – сходно томе – подлеже уставносудском оцењивању њихове уставности и који је ништа мање до „споразум који крши начела Устава“. Пише и о томе да је можда само „подлегао професорској уобразиљи да је супрематија Устава још увек највиша, надуставна вредност“, што, вероватно, није само грех универзитетског професора, већ и свих мислећих правника, стручњака од интегритета. Истовремено, он упућује „бочно“, можда баш – коришћењем њему својствене фудбалске терминологије (аутор је и бивши голман „ФК Сартид“, данас „ФК Смедерево 1924“) – „из скраћеног корнера“, убедљиве коментаре који би свакако промакли онима који се не удубљују превише у штиво којем су се предали. Тако, између осталог, сугерише да је потребно „реформисати правосудни испит тако да се он не своди на обичну репродукцију (не)знања стеченог на факултету“. Ово знају многе колегице и колеге који полагање правосудног испита најчешће искуствено проживљавају као (непотребан, а неопходан) тест воље и издржљивости, а не као истинску проверу знања, стеченог, уосталом, тек коју годину раније. Такав приступ није очекиван у академској заједници чији су чланови често учени да „буду паметни“ и да не „таласају“. Аутор своје критике износи очигледно знајући да није најлакше критиковати, како се то често каже. Критиковати је тешко, а најлакше је ћутати. А текстови објављени у књизи „Уставна и друга сабирања“ сведоче о томе да њен аутор, током безмало две деценије, *барем*, није ћутао.

Извесно је да су „Уставна и друга сабирања“ посвећена већем кругу поштовалаца стручног и академског рада аутора него што је наведено на уводним страницама књиге. Она је, наиме, намењена његовом

јединцу Богдану и његовој земљи Србији, Ипак, она је извесно писана за све који хоће да дубље проуче шта је *уставно право*, шта је *уставно право Србије*, али и – на један посебан начин – *шта је Србија*. Сажетим реченицама, јасним оценама и упечатљивим закључцима Петров наводи на утиске које ће читаоци непогрешиво и лако тумачити и препознати. А то су бистрина правничког ума, стручна усмереност врсног професора уставног права и његова дисциплинована жеља да помогне земљи коју воли, у области којом несумњиво и дубоко влада. Више од тога читалац тешко да може да очекује.